

Svensk författningssamling 1988:950

Det kan förekomma fel i författningstexterna, och bilagor kan saknas. Kontrollera därför alltid mot den tryckta versionen.

Kulturmiljölag (1988:950)

SFS nr: 1988:950

Departement/myndighet: Kulturdepartementet

Utfärdad: 1988-06-30

Omtryck: SFS 2002:620

Ändrad: t.o.m. SFS 2014:694

Ändringsregister: [SFSR \(Lagrummet\)](#)

Källa: Regeringskansliet / Lagrummet

Innehåll

- [1 kap. Inledande bestämmelser](#)
- [2 kap. Fornminnen](#)
- [3 kap. Byggnadsminnen](#)
- [4 kap. Kyrkliga kulturminnen](#)
- [5 kap. Skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål](#)
- [6 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som ingår i EES](#)
- [7 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut från en stat som har tillträtt Unidroit-konventionen](#)
- [8 kap. Återlämnande av kulturföremål som stulits utomlands i en stat som har tillträtt Unidroit-konventionen](#)
- [Övergångsbestämmelser](#)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. *Lag (2013:548).*

2 § I denna lag finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförsel och återlämnande av kulturföremål.

Länsstyrelsen har ansvar för det statliga kulturmiljöarbetet i länet.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturmiljöarbetet i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt 1–5 kap.

Bestämmelser om kulturmiljön finns också i bland annat miljöbalken, plan- och bygglagen (2010:900) och skogsvårdslagen (1979:429). *Lag (2013:548).*

3 § Vad som föreskrivs i denna lag om ägare av fastighet eller byggnad skall, då fastigheten eller byggnaden innehåller som fideikommiss eller under därmed jämförliga förhållanden eller med ständig besittningsrätt, gälla innehavaren.

God ortnamnssed

4 § Vid statlig och kommunal verksamhet ska god ortnamnssed iakttas. Det innebär att

- hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,
- ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat,
- påverkan på hävdvunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och
- namn på svenska, samiska, finska och meänkieli så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Namn som godkänts av Lantmäteriet ska i statlig och kommunal verksamhet användas i sin godkända form. *Lag (2013:548)*.

2 kap. Fornminnen

Fornlämningar och fornfynd

1 § Fornlämningar är skyddade enligt denna lag.

Fornlämningar är följande lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna:

1. gravar, gravbyggnader och gravfält samt kyrkogårdar och andra begravningsplatser,
2. resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder samt andra ristningar eller målningar,
3. kors och minnesvårdar,
4. samlingsplatser för rättsskipning, kult, handel och andra allmänna ändamål,
5. lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång,
6. ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar samt av andra byggnader och byggnadsverk,
7. färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och likartade anläggningar för samfärdsel samt gränsmärken och labyrinter, och
8. fartygslämningar.

Fornlämningar är också naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna till liksom lämningar efter äldre folklig kult. *Lag (2013:548)*.

1 a § Det som sägs i 1 § gäller inte om det kan antas att lämningen tillkommit eller, i fråga om fartygslämning, förlist 1850 eller senare.

En lämning som avses i första stycket får förklaras för fornlämning av länsstyrelsen om det finns särskilda skäl med hänsyn till dess kulturhistoriska värde. *Lag (2013:548)*.

2 § Till en fornlämning hör ett så stort område på marken, sjö- eller havsbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Detta område benämns fornlämningsområde.

När en fråga om fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde uppkommer, prövas frågan av länsstyrelsen.

När ett ärende om fastställelse av gränser tas upp av någon annan än ägaren av området, ska ägaren underrättas om ärendet och ges tillfälle att yttra sig i saken. Underrättelsen ska ske genom delgivning. *Lag (2013:548)*.

3 § Fornfynd är föremål som saknar ägare när de hittas och som

1. påträffas i eller vid en fornlämning och har samband med denna, eller

2. påträffas under andra omständigheter och kan antas vara från tiden före 1850. *Lag (2013:548).*

4 § Fornfynd som avses i 3 § 1 tillfaller staten.

Fornfynd som avses i 3 § 2 tillfaller upphittaren. Han eller hon är dock skyldig att erbjuda staten att få lösa in det mot betalning (hembud) om

1. fornfyndet innehåller föremål som helt eller delvis består av guld, silver, koppar, brons eller annan legering med koppar, eller
2. fornfyndet består av två eller flera föremål som kan antas ha blivit nedlagda tillsammans.

Fornfynd som påträffas på havsbotten eller dess underlag utanför gränserna för nationell jurisdiktion och som bärgats av ett svenskt fartyg eller förts till Sverige tillfaller staten.

En fartygslämning som påträffas på havsbotten eller dess underlag utanför gränserna för nationell jurisdiktion och som bärgats av ett svenskt fartyg eller förts till Sverige tillfaller staten, om det kan antas att fartyget förlist före 1850. *Lag (2013:548).*

5 § /Upphör att gälla U:2015-01-01/ Den som påträffar ett fornfynd, som ska tillfalla eller hembjudas staten, ska snarast anmäla fornfyndet till länsstyrelsen eller en polismyndighet. Fornfynd som hör till fartygslämning kan även anmälas till Kustbevakningen.

Upphittaren är skyldig att på begäran lämna ut fornfyndet mot kvitto samt uppge var, när och hur fornfyndet påträffades. *Lag (2013:548).*

5 § /Träder i kraft I:2015-01-01/ Den som påträffar ett fornfynd, som ska tillfalla eller hembjudas staten, ska snarast anmäla fornfyndet till länsstyrelsen eller Polismyndigheten. Fornfynd som hör till fartygslämning kan även anmälas till Kustbevakningen.

Upphittaren är skyldig att på begäran lämna ut fornfyndet mot kvitto samt uppge var, när och hur fornfyndet påträffades. *Lag (2014:694).*

Skydd, vård och undersökning av fornlämning och plats där fornfynd påträffats

6 § Det är förbjudet att utan tillstånd enligt detta kapitel rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. *Lag (2013:548).*

7 § Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen får vidta de åtgärder som behövs för att skydda och vårda en fornlämning. Åtgärderna får avse exempelvis flyttning, iordningställande och inhägnad av fornlämningen eller röjning. Åtgärden får även avse en fornlämning som infogats i ett byggnadsverk.

Länsstyrelsen får uppdra åt någon annan att vidta sådana åtgärder som avses i första stycket på de villkor som länsstyrelsen bestämmer. En åtgärd som innebär att fornlämningen rubbas eller förändras får dock inte vidtas utan att länsstyrelsens uppdrag uttryckligen gäller en sådan åtgärd.

Innan någon åtgärd vidtas ska den som äger eller har särskild rätt till marken eller byggnadsverket underrättas genom delgivning. Detsamma ska gälla i fråga om vattenområde.

Om åtgärderna medför kostnader eller skada för ägaren eller någon annan, har han eller hon rätt till skälig ersättning av allmänna medel. Beslut om ersättning fattas av länsstyrelsen och delges den som berörs av beslutet. *Lag (2013:548).*

8 § Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen får undersöka en fornlämning, bärga en fartygslämning som är en fornlämning samt undersöka en plats där fornfynd påträffats.

Länsstyrelsen får lämna tillstånd till någon annan att företa en sådan undersökning eller bärgning på de villkor som länsstyrelsen bestämmer.

Vid undersökningen eller bärgningen gäller bestämmelserna om underrättelse och ersättning enligt 7 § tredje och fjärde styckena.

Bärgas en fartygslämning som är en fornlämning, ska den tillfalla staten, om den saknar ägare. *Lag (2013:548).*

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad allmänheten skall iaktta inom och i närheten av områden som avses i 2 §.

Föreskrifter som avses i första stycket får även meddelas för en plats där fornfynd har påträffats, om det kan ske utan att någon väsentlig olägenhet uppstår. Sådana föreskrifter får gälla längst till dess att platsen har undersökts enligt 8 §.

Länsstyrelsen får besluta om användningen av mark i närheten av områden som avses i 2 § under förutsättning att den pågående användningen inte avsevärt försväras.

Ett beslut om föreskrifter skall kungöras på lämpligt sätt. *Lag (2002:913).*

Ingrepp i fornlämning

10 § Den som avser att uppföra en byggnad eller en anläggning eller genomföra ett annat arbetsföretag bör i god tid genom att inhämta information från länsstyrelsen ta reda på om någon fornlämning kan beröras av företaget och i så fall snarast samråda med länsstyrelsen.

Om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete, ska arbetet omedelbart avbrytas till den del fornlämningen berörs. Den som leder arbetet ska omedelbart anmäla förhållandet till länsstyrelsen. *Lag (2013:548).*

11 § Om det behövs en arkeologisk utredning för att ta reda på om en fornlämning berörs av ett planerat arbetsföretag som innebär att ett större markområde tas i anspråk, ska kostnaden för utredningen betalas av företagaren. Som sådan exploatering räknas t.ex. anläggande av allmän väg, större enskild väg, järnväg, flygfält, anläggning för energiförsörjning, större vattenverksamhet och mer omfattande byggande för bostads-, industri- eller handelsändamål.

Ett beslut om arkeologisk utredning fattas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen ska i beslutet ange vem som ska utföra utredningen. Då gäller inte lagen (2007:1091) om offentlig upphandling och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. Länsstyrelsen ska beakta att utredningen ska vara av vetenskapligt god kvalitet och genomföras till en kostnad som inte är högre än vad som är motiverat med hänsyn till omständigheterna. *Lag (2013:548).*

12 § Den som vill rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning ska ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsen får lämna sådant tillstånd endast om fornlämningen medför hinder eller olägenhet som inte står i rimligt förhållande till fornlämningens betydelse.

När det gäller ägaren av en fartygslämning eller ett fornfynd som hör till en fartygslämning får tillstånd lämnas, om inte särskilda skäl talar emot det.

Om någon annan än ägaren av marken eller vattenområdet eller ägaren av fartygslämningen ansöker om tillstånd, ska ansökan avslås om ägaren motsätter sig åtgärden och det inte finns synnerliga skäl för att lämna tillstånd. *Lag (2013:548).*

13 § Som villkor för tillstånd enligt 12 § får länsstyrelsen ställa skäliga krav på

1. arkeologisk undersökning för att dokumentera fornlämningen, ta till vara fornfynd och förmedla resultaten, eller
2. särskilda åtgärder för att bevara fornlämningen.

I beslutet om tillstånd ska om möjligt den kostnad anges som åtgärderna beräknas medföra.

Innan länsstyrelsen prövar en ansökan enligt 12 §, får den besluta om en arkeologisk förundersökning av fornlämningen, om det behövs för att få ett tillfredsställande underlag för prövningen eller för att bedöma behovet av att ställa krav på arkeologisk undersökning.

Länsstyrelsen ska i beslutet om arkeologisk förundersökning eller arkeologisk undersökning ange vem som ska utföra undersökningen. Då gäller inte lagen (2007:1091) om offentlig upphandling och lagen

(2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. Länsstyrelsen ska beakta att undersökningen ska vara av vetenskapligt god kvalitet och genomföras till en kostnad som inte är högre än vad som är motiverat med hänsyn till omständigheterna. *Lag (2013:548)*.

14 § Den som utför ett arbetsföretag som berör en fornlämning svarar för kostnaden för åtgärder enligt 13 §.

Företagaren svarar dock inte för kostnad som

1. hänför sig till en fornlämning som inte förut varit känd, 2. väsentligt överstiger vad länsstyrelsen angett i beslut om tillstånd enligt 13 § andra stycket,
3. hänför sig till arkeologisk förundersökning enligt 13 § tredje stycket, om länsstyrelsen inte lämnar tillstånd till ingrepp i fornlämningen enligt 12 § andra stycket, eller
4. hänför sig till arkeologisk förundersökning eller arkeologisk undersökning enligt 13 §, om det visar sig att någon fornlämning inte berörs av arbetsföretaget.

Beslut enligt denna paragraf fattas av länsstyrelsen och delges företagaren. *Lag (2013:548)*.

15 § Vägras någon tillstånd enligt 12 § beträffande fornlämning som när den påträffas var helt okänd och utan synligt märke ovan jord, är han berättigad till skälig ersättning av allmänna medel, om fornlämningen vållar honom betydande hinder eller olägenhet. Ansökan om sådan ersättning görs hos länsstyrelsen. Ansökningen skall ha kommit in till länsstyrelsen inom två år från det att fornlämningen påträffades genom grävning eller annat arbete, annars är rätten till ersättning förlorad. Vad som nu sagts om ersättning skall inte tillämpas om marken exproprieras.

Ersättning för hinder eller olägenhet skall deponeras hos länsstyrelsen. I fråga om fördelning och utbetalning av deponerade belopp samt rättsverkan av fördelning och utbetalning gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet för det fall att nyttjanderätt eller servitutsrätt uppläts enligt expropriationslagen (1972:719). Beloppet utbetalas dock direkt till sökanden om det är väsentligen utan betydelse för annan rättsinnehavare än sökanden.

Inlösen och hittelön vid fornfynd

16 § Vid inlösen av fornfynd som enligt 4 § är hembudspliktigt skall ersättning utgå med ett belopp som är skäligt med hänsyn till fyndets beskaffenhet, för föremål av ädelmetall dock minst motsvarande metallvärdet efter vikt, uppräknat med en åttondel.

För fornfynd får även särskild hittelön lämnas.

Frågor om inlösen, ersättning och hittelön prövas av Riksantikvarieämbetet.

Fyndfördelning

17 § Riksantikvarieämbetet får genom fyndfördelning överlåta statens rätt till fornfynd på museum som åtar sig att vårda det i framtiden på ett tillfredsställande sätt.

Detta gäller även fartygslämningar som avses i 4 § fjärde stycket. *Lag (2013:548)*.

Metallsökare

18 § En apparat som kan användas för att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan (metallsökare) får inte användas utan tillstånd.

En metallsökare får inte heller medföras utan tillstånd på fornlämningar annat än vid färd på sådan väg som är upplåten för allmänheten.

Tillstånd krävs inte för

1. Riksantikvarieämbetet,
2. den som efter medgivande av länsstyrelsen enligt 8 § andra stycket, 11 § andra stycket eller 13 § fjärde stycket utför sådana undersökningar av fornlämningar eller platser där fornfynd har påträffats,
3. medförande och användning i militär verksamhet för att söka efter annat än fornfynd, och

4. användning i en myndighets verksamhet för att söka efter annat än fornfynd. *Lag (2013:548)*.

19 § Tillstånd att använda och medföra metallsökare får lämnas endast för verksamhet som

1. avser sökning efter annat än fornfynd, eller
2. ingår i vetenskaplig forskning hos det allmänna.

Ett tillstånd får förenas med de villkor som är nödvändiga för att säkerställa att metallsökare inte används i strid med denna lag.

Ett beslut om tillstånd ska innehålla uppgift om

1. det ändamål metallsökaren får användas för,
2. den person som tillståndet gäller för,
3. den tid tillståndet gäller, och
4. det geografiska område metallsökaren får användas och medföras inom. *Lag (2013:548)*.

20 § Länsstyrelsen prövar frågor om tillstånd att använda och medföra metallsökare. *Lag (2013:548)*.

Ansvar m.m.

21 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms för fornminnesbrott den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. tillägnar sig, förvärvar, gömmer, skadar, ändrar eller avyttrar föremål som enligt 4 § ska tillfalla staten eller hembjudas till staten, eller
2. olovligen rubbar, tar bort, gräver ut, täcker över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändrar eller skadar en fornlämning.

Om brott som avses i första stycket har begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt fornminnesbrott till fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen har använt särskild utrustning eller på annat sätt visat särskild förslagenhet, eller
2. gärningen utförts vanemässigt, avsett fornfynd av större värde eller omfattning eller medfört en omfattande förstörelse av ett fornminne.

För försök eller förberedelse till grovt fornminnesbrott döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. *Lag (2013:548)*.

21 a § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. inte anmäler fornfynd enligt 5 §,
2. inte gör anmälan enligt 10 § andra stycket, eller
3. bryter mot 18 §. *Lag (2013:548)*.

21 b § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av 9 §. *Lag (2013:548)*.

22 § Vid överträdelse av beslut eller föreskrift enligt detta kapitel får kronofogdemyndigheten meddela särskild handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen.

I fråga om sådan handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. *Lag (1991:872)*.

22 a § Fornfynd som varit föremål för brott enligt detta kapitel, och som inte enligt 4 § första stycket ändå skall tillfalla staten, skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för fornfyndet får dess värde förklaras förverkat. Även annat utbyte av ett sådant brott skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt detta kapitel.

Metallsökare som har använts vid brott enligt detta kapitel skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt.

Utöver vad som sägs i andra stycket får egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller det finns andra särskilda skäl till det. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt detta kapitel, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. *Lag (2005:301).*

23 § Ett beslut enligt 1 a § andra stycket gäller omedelbart.

I ärenden enligt 2 § andra stycket och 9 § får länsstyrelsen, om det behövs, meddela föreskrift att gälla tills vidare i avvaktan på att ärendet avgörs slutligt. *Lag (2013:548).*

Överklagande m.m.

24 § Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 17 § får överklagas hos regeringen.

Övriga beslut enligt detta kapitel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 25 §. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Kommunen får överklaga beslut enligt 1 a § andra stycket, 2 § andra stycket, 9 § första–tredje styckena och 12 § andra stycket. *Lag (2013:548).*

25 § Länsstyrelsens beslut får inte överklagas när det gäller

1. ersättning för kostnader eller skada enligt 7 § fjärde stycket,
2. ersättning enligt 8 § tredje stycket,
3. beslut om kostnad för arkeologisk förundersökning eller arkeologisk undersökning enligt 14 § andra stycket, eller
4. ersättning enligt 15 § första stycket.

Den som är missnöjd med ett beslut som avses i första stycket får väcka talan mot staten vid mark- och miljödomstolen inom ett år från det att han eller hon fick del av länsstyrelsens beslut.

Ersättning som beslutats av domstol enligt 15 § första stycket ska deponeras enligt bestämmelserna i 15 § andra stycket. *Lag (2013:548).*

3 kap. Byggnadsminnen

1 § En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

I fråga om en byggnad av sådant värde som avses i första stycket och som tillhör staten gäller de bestämmelser som regeringen meddelar om statliga byggnadsminnen. Om ett statligt byggnadsminne övergår till en annan ägare än staten, ska det därmed utgöra ett byggnadsminne enligt denna lag.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte en byggnad som är fornlämning eller kyrkobyggnad enligt denna lag. *Lag (2013:548).*

Skyddets innebörd och omfattning

2 § När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Om det behövs får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. *Lag (2000:265).*

3 § Skyddsbestämmelser skall så långt möjligt utformas i samförstånd med byggnadens ägare och ägare till kringliggande markområde. Ägaren får inte åläggas mera omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen nödvändigt för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Hänsyn

skall tas till byggnadens användning och ägarens skäliga önskemål. *Lag (2000:265)*.

Byggnadsminnesförklaring

4 § Fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kan väckas av var och en genom ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ.

Ansökan om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne skall innehålla uppgifter om vilken fastighet byggnaden är belägen på och om fastighetens ägare samt beskrivning av byggnaden. I ansökningen bör även anges vilka omständigheter som åberopas för att byggnaden bör förklaras för byggnadsminne.

Innan länsstyrelsen fattar beslut som enligt detta kapitel kan medföra rätt till ersättning eller inlösen för ägare eller någon annan, skall länsstyrelsen undersöka om medel för detta finns tillgängliga.

5 § Då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne, får länsstyrelsen i avvaktan på ärendets slutliga prövning meddela förbud mot åtgärder som kan minska eller förstöra byggnadens kulturhistoriska värde. Förbudet får gälla för en tid av högst sex månader. Om det finns synnerliga skäl får det förlängas, dock högst med sex månader för varje gång.

6 § Om en byggnad kan antas komma i fråga som byggnadsminne får länsstyrelsen förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde (anmälningsplikt).

Länsstyrelsen skall inom en månad från det anmälan kom in dit avgöra om den anmälda åtgärden skall få vidtas eller förbjudas enligt 5 §. Under denna tid får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det. *Lag (2000:265)*.

7 § Om ett statligt byggnadsminne har övergått till att bli byggnadsminne enligt detta kapitel, skall länsstyrelsen utfärda förklaring om detta.

8 § Länsstyrelsen skall genast vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning skall bli införd i fastighetsregistrets allmänna del eller för att en tidigare gjord anteckning skall tas bort,
1. då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne eller förklaring utfärdats enligt 7 §,
2. då förordnande enligt 6 § första stycket meddelats eller upphävts,
3. då beslut om byggnadsminnesförklaring vunnit laga kraft eller hävts, eller
4. då ansökan om byggnadsminnesförklaring avslagits.

Bestämmelser om vem som skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988). *Lag (2005:1213)*.

9 § Riksantikvarieämbetet, länsstyrelsen eller den som arbetar på länsstyrelsens uppdrag har rätt att få tillträde till byggnader med tillhörande markområde samt att där vidta de åtgärder och undersökningar som behövs för lagens tillämpning.

Bestämmelser om ersättning och inlösen

10 § Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har rätt till ersättning av staten om skyddsbestämmelser

1. utgör hinder för rivning av en byggnad och skadan därav är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten, eller
2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Ersättning enligt första stycket får, om det är lämpligt, utgå med årliga belopp med rätt för sakägaren eller staten att erhålla omprövning vid ändrade förhållanden.

Medför skyddsbestämmelser att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

Bestämmelserna enligt första stycket tillämpas också då länsstyrelsen meddelat förbud enligt 5 §. Ersättning som därvid utgår ska, om det finns skäl, avräknas mot ersättning som sedermera kan komma att utgå med stöd av denna paragraf.

Vid tillämpningen av första och tredje styckena ska, utan hinder av föreskrifterna om förlust av talan eller rätt till ersättning eller inlösen i 11 och 20 §§ eller 15 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900), även beaktas andra beslut om skyddsbestämmelser samt beslut som avses i 14 kap. 7, 10 och 12 §§ plan- och bygglagen, under förutsättning att besluten meddelats inom tio år före det senaste beslutet om skyddsbestämmelser. *Lag (2010:911).*

11 § Har fråga väckts om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne, får länsstyrelsen förelägga den som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen att inom viss tid, minst två månader från det han fått del av föreläggandet, anmäla detta till länsstyrelsen. Ett sådant föreläggande skall åtföljas av uppgift om de skyddsbestämmelser som avses bli utfärdade. Den som inte anmäler sina anspråk inom den utsatta tiden har förlorat sin rätt till ersättning eller inlösen.

Länsstyrelsen beslutar om ersättning och inlösen.

Avtal mellan staten och en sakägare eller vad de uppenbarligen har förutsatt skall gälla mellan dem i fråga om ersättning eller inlösen skall även gälla för den som senare förvärvar sakägarens rätt. *Lag (2000:265).*

12 § Om en fastighet till följd av ett beslut enligt detta kapitel minskar i värde så att den inte längre kan antas utgöra full säkerhet för borgenärerna, skall den ersättning som fastighetsägaren är berättigad till enligt 10 § deponeras hos länsstyrelsen. Bestämmelsen gäller dock endast borgenärer som hade panträtt i fastigheten när ersättningsrätten uppkom och ersättningsbelopp som skall utgå på en gång.

Om en borgenär lider skada, därför att depositionen inte skett i enlighet med första stycket, är han berättigad till ersättning från staten. Ersättningen lämnas mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller om en borgenär lider förlust genom att ersättningen blivit för lågt beräknad och den inte blivit prövad av domstol till följd av överenskommelse mellan staten och fastighetsägaren eller av annan anledning.

13 § I fråga om ersättning eller inlösen enligt 10 eller 12 § andra stycket ska expropriationslagen (1972:719) tillämpas i den mån avvikande bestämmelser inte meddelas i denna lag.

Ersättning för minskning av fastighetens marknadsvärde i fall som avses i 10 § ska bestämmas som skillnaden mellan fastighetens marknadsvärde före och efter beslutet. Därvid ska bortses från förväntningar om ändring av markanvändningen. Vid bestämmande av ersättningen ska 4 kap. 1 § andra stycket expropriationslagen tillämpas.

Ersättning för skada enligt 10 § första stycket 1 ska minskas med ett belopp som motsvarar det som enligt samma punkt ska tälas utan ersättning.

Om staten begär det och det inte är uppenbart oskäligt, ska domstolen förordna att ersättning enligt 10 § första stycket ska betalas ut först när vissa åtgärder med byggnaden har utförts.

Ogillas en talan om ersättning eller inlösen som har väckts av fastighetsägaren eller annan sakägare, kan domstolen förordna att fastighetsägaren eller sakägaren ska bära sina egna kostnader, om han eller hon har inlett rättegången utan tillräckliga skäl. Har rättegången uppenbart inletts utan skälig grund, får domstolen dessutom förordna att fastighetsägaren eller sakägaren ska ersätta staten dess rättegångskostnader. *Lag (2010:826).*

Ändring och hävande

14 § Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som

behövs. *Lag (2000:265).*

15 § Om bibehållandet av ett byggnadsminne medför hinder, olägenhet eller kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse, får länsstyrelsen jämka skyddsbestämmelserna eller häva byggnadsminnesförklaringen. Länsstyrelsen får också häva en byggnadsminnesförklaring som framstår såsom ändamålslös.

Regeringen får häva en byggnadsminnesförklaring eller jämka skyddsbestämmelser, om regeringen ger tillstånd till expropriation som rör byggnaden eller kringliggande område och byggnadsminnesförklaringen eller skyddsbestämmelserna inte kan bestå utan olägenhet för expropriationsändamålet.

Vid beslut om att häva en byggnadsminnesförklaring eller att jämka skyddsbestämmelser får länsstyrelsen eller regeringen förordna att den som begär hävandet eller jämkningen skall bekosta särskild dokumentation av byggnaden, om det är skäligt. *Lag (2000:265).*

Ansvarsbestämmelser m.m.

16 § Länsstyrelsen får förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder för att säkerställa efterlevnaden av skyddsbestämmelser och beslut enligt detta kapitel. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I de fall som avses i första stycket får länsstyrelsen i stället hos kronofogdemyndigheten begära särskild handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning mot den som ansvarar för förvaltningen av ett byggnadsminne. *Lag (2000:265).*

17 § Om en länsstyrelse har meddelat ett föreläggande eller förbud mot någon i egenskap av ägare till en fastighet, tomträttshavare eller ägare till en byggnad på mark som tillhör någon annan, får länsstyrelsen sända beslutet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Är föreläggandet förenat med löpande vite, skall även detta antecknas. Den som senast sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt skall, om den sökande inte är föreläggandets eller förbudets adressat, av inskrivningsmyndigheten genast i rekommenderat brev underrättas om anteckningen.

Har anteckning gjorts, gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. Har den nya ägaren förvärvat egendomen genom köp, byte eller gåva och utgör egendomen fastighet eller tomträtt, gäller även löpande vite mot den nya ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången. Annat vite gäller inte mot en ny ägare av egendomen, men länsstyrelsen får sätta ut nytt vite för den ägaren. Löpande vite som avser en viss period får tas ut endast av den som var ägare vid periodens början.

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom ett beslut som vunnit laga kraft eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet eller förbudet förlorat sin betydelse, skall länsstyrelsen så snart den fått vetskap om förhållandet anmäla detta till inskrivningsmyndigheten för borttagande av anteckningen. *Lag (2000:265).*

18 § Till böter döms den som

1. i strid mot meddelade skyddsbestämmelser river eller på annat sätt förstör ett byggnadsminne eller ändrar det utan tillstånd enligt 14 § eller utan iakttagande av villkor för sådant tillstånd eller
2. bryter mot förbud som meddelats enligt 5 § eller förordnande enligt 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid mot bestämmelserna i 6 § andra stycket.

Den som inte efterkommer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud döms inte till straff för det som omfattas av föreläggandet eller förbudet. *Lag (2000:265).*

Överklagande m.m.

19 § Beslut av länsstyrelsen enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av

Riksantikvarieämbetet. *Lag (2000:265).*

20 § Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får inte överklagas. Den som är missnöjd med ett sådant beslut får väcka talan mot staten vid mark- och miljödomstolen inom ett år från det han fått del av länsstyrelsens beslut. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till ersättning eller inlösen förlorad.

Staten får, när fråga väckts eller tagits upp om att förklara en byggnad för byggnadsminne, väcka talan vid mark- och miljödomstolen mot sakägare om fastställande av de villkor som skall gälla för ersättning. Om beslut om byggnadsminnesförklaring inte kommer till stånd inom ett år från det att målet avgjorts genom lagakraftätagande dom, skall domen inte längre vara bindande för parterna.

Talan om ersättning enligt 12 § andra stycket skall väckas vid mark- och miljödomstolen. *Lag (2010:933).*

21 § Beslut enligt 1, 5 och 6 §§ gäller omedelbart. *Lag (2013:548).*

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Kyrkobyggnader och kyrkotomter

2 § Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas.

Kyrkobyggnader enligt denna lag är byggnader som före den 1 januari 2000 har invigts för Svenska kyrkans gudstjänst och den 1 januari 2000 ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar.

Kyrkotomt är ett område kring en kyrkobyggnad som hör samman med byggnadens funktion och miljö och som inte är begravningsplats. *Lag (1999:304).*

3 § Kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen.

I fråga om en kyrkobyggnad krävs alltid tillstånd för rivning, flyttning eller ombyggnad av byggnaden liksom för ingrepp i eller ändring av dess exteriör och interiör med dess fasta inredning och konstnärliga utsmyckning samt för ändring av dess färgsättning.

I fråga om en kyrkotomt krävs alltid tillstånd för utvidgning av tomten samt för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar på tomten.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. *Lag (1995:560).*

4 § Om länsstyrelsen beslutar det, ska 3 § om tillståndsprövning tillämpas också i fråga om en kyrkobyggnad eller en kyrkotomt som har tillkommit efter utgången av år 1939 och som har ett högt kulturhistoriskt värde. *Lag (2013:548).*

5 § Sedvanliga underhållsarbeten eller brådskande reparationsåtgärder får utföras utan tillstånd. Sådana åtgärder skall utföras med material och metoder som är lämpliga med hänsyn till byggnadens eller anläggningens kulturhistoriska värde.

Kyrkliga inventarier

6 § Inventarier av kulturhistoriskt värde, som hör till kyrkobyggnad eller annan kyrklig byggnad, kyrkotomt eller begravningsplats, skall förvaras och vårdas väl. *Lag (1999:304).*

7 § För varje församling skall det finnas en förteckning över inventarier som avses i 6 §. I förteckningen skall anges om ett föremål ägs eller förvaltas av någon annan än församlingen och om det förvaras på någon annan plats än i kyrkan.

I varje församling skall det utses två personer som har ansvar för att föra förteckningen. De skall också se till att föremålen förvaras och vårdas väl. Församlingen skall anmäla till länsstyrelsen vilka som har utsetts. *Lag (1999:304).*

8 § Stiftet skall minst vart sjätte år kontrollera att alla föremål i förteckningen finns kvar. Sådan kontroll skall också göras vid byte av någon av de personer som har utsetts enligt 7 § andra stycket. Efter varje kontroll skall en kopia av förteckningen sändas till länsstyrelsen. *Lag (1999:304).*

9 § I fråga om ett föremål i förteckningen, som inte ägs av någon enskild person eller släkt, krävs tillstånd från länsstyrelsen

1. för att avyttra det,
2. för att avföra det från förteckningen,
3. för att reparera eller ändra det, eller
4. för att flytta det från den plats där det sedan gammalt hör hemma.

Länsstyrelsen får, i fråga om första stycket 3 och 4, ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder åtgärden. Villkoren får avse hur åtgärden skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Tillstånd krävs inte för mera obetydliga reparationer. Sådana reparationer får inte utföras så, att föremålets kulturhistoriska värde minskas. *Lag (1999:304).*

10 § Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet får besikta kyrkliga inventarier.

Länsstyrelsen får också besluta att ett föremål skall tas upp i förteckningen.

Om det finns allvarig fara för att ett föremål skadas, får länsstyrelsen tills vidare ta hand om det eller vidta någon annan nödvändig åtgärd för att skydda eller vårda det. Innan en sådan åtgärd vidtas, skall samråd ske med stiftet och, om föremålet ägs av någon enskild, med denne. *Lag (1999:304).*

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144).

Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. *Lag (1990:1144).*

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. *Lag (1999:304).*

14 § Om länsstyrelsen beslutar det, ska 13 § tillämpas också i fråga om en begravningsplats som tillkommit efter utgången av år 1939, om begravningsplatsen ligger invid en kyrkobyggnad som uppförts dessförinnan eller har ett högt kulturhistoriskt värde. *Lag (2013:548).*

15 § Om det på en begravningsplats eller i en byggnad på en begravningsplats som ägs och förvaltas

av en borgerlig kommun finns föremål av kulturhistoriskt värde, tillämpas bestämmelserna i 6, 7, 9 och 10 §§ också på sådana föremål. Kommunen skall därvid ansvara för förteckningen samt förvaringen och vården av föremålen. I stället för vad som sägs i 7 § skall i förteckningen anges om ett föremål ägs eller förvaltas av någon annan än kommunen.

Beredskapsförberedelser

15 a § Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar skall vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. *Lag (1999:942).*

Ersättning till Svenska kyrkan

16 § Svenska kyrkan har rätt till viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan beslutar om fördelning av ersättningen mellan stiftet. Stiftet beslutar om fördelning inom sitt område.

Riksantikvarieämbetet skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i landet. Länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i länet. *Lag (1999:304).*

Ingripande för att åstadkomma rättelse

17 § Länsstyrelsen får förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett kyrkligt kulturminne att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder för att säkerställa efterlevnaden av föreskrifter och beslut enligt detta kapitel. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I de fall som avses i första stycket får länsstyrelsen i stället hos kronofogdemyndigheten begära särskild handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning mot den som ansvarar för förvaltningen av ett kyrkligt kulturminne. *Lag (1999:304).*

Överklagande

18 § Beslut som anges i 3, 4, 9, 10, 13 och 14 §§ samt 17 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. *Lag (1999:304).*

5 kap. Skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål

1 § Äldre svenska och utländska kulturföremål som kan vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får inte föras ut ur landet utan särskilt tillstånd. *Lag (2000:265).*

2 § Med svenska kulturföremål avses föremål som är eller kan antas vara framställda i Sverige eller i ett annat land av en svensk.

Med utländska kulturföremål avses föremål som är framställda i ett annat land av annan än en svensk.

De gränser som Sverige hade den 1 juli 1986 är avgörande vid bestämmandet enligt lagen om ett föremål skall anses vara ett svenskt kulturföremål.

3 § Regeringen får meddela föreskrifter om vilka kulturföremål som inte får föras ut ur landet utan särskilt tillstånd. *Lag (2000:265).*

4 § Har upphävts genom *lag (2000:265).*

5 § Har upphävts genom *lag (2000:265).*

6 § Har upphävts genom *lag (2000:265).*

Prövningen av ansökningar om tillstånd till utförsel

7 § Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter) enligt den fördelning som regeringen bestämmer.

Ansökningarna skall ges in till Riksantikvarieämbetet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om ansökningsförfarandet. *Lag (2000:265).*

8 § Förvaltningslagen (1986:223) skall tillämpas även i fråga om tillståndsärenden som handläggs av Stiftelsen Nordiska museet. Beslut i ett sådant ärende fattas av stiftelsens styresman eller någon annan tjänsteman som styresmannen utser. *Lag (2000:265).*

9 § Den som söker tillstånd skall på begäran av tillståndsmyndigheten ställa föremålet till myndighetens förfogande för granskning. *Lag (2000:265).*

10 § Tillstånd till utförsel skall ges, om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. *Lag (2000:265).*

11 § Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet skall tillstånd till utförsel ges om

1. ägaren flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,
2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,
3. föremålet förs ut ur landet av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige,
4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige, eller
5. föremålet tillfälligt är i landet.

Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet får tillstånd till utförsel ges om föremålet förvärvats av en institution i utlandet. *Lag (2000:265).*

12 § Rör en ansökan mer än en av tillståndsmyndigheterna beslutar Riksantikvarieämbetet vilken tillståndsmyndighet som skall handlägga ansökningen. Den tillståndsmyndigheten får fatta beslut i ärendet först efter samråd med den eller de övriga tillståndsmyndigheter som är berörda. I sådana ärenden skall ansökningen avslås, om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas. *Lag (2000:265).*

13 § Ett tillstånd till utförsel gäller i ett år från dagen för beslutet. *Lag (2000:265).*

14 § Har upphävts genom *lag (2000:265).*

Överklagande

15 § Om en tillståndsmyndighet har avslagit en ansökan om tillstånd till utförsel, får beslutet överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Andra beslut som en tillståndsmyndighet har meddelat enligt detta kapitel, får inte överklagas. *Lag (1995:72).*

Medgivande av regeringen

16 § Även om ett kulturföremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får regeringen, om synnerliga skäl föreligger, medge att föremålet förs ut ur landet.

Ansvar

17 § Bestämmelser om ansvar för olovlig utförsel av kulturföremål och för försök därtill finns i lagen (2000:1225) om straff för smuggling. *Lag (2000:1244).*

6 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som ingår i EES

1 § Ett kulturföremål som efter den 31 december 1994 olagligt förts bort från en stat som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och som finns i Sverige skall på begäran återlämnas till den staten. *Lag (1994: 1523).*

Definitioner

2 § Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, och
2. tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga 1 till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en bibliotekssamling.

Med en offentlig samling avses en samling som ägs av

- en stat som avses i 1 §,
- en lokal eller regional myndighet i en sådan stat, eller
- en offentlig institution i en sådan stat vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet. *Lag (2011: 782).*

3 § Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses i detta kapitel att

1. föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler som har till syfte att skydda nationella skatter, eller
2. föremålet efter en tidsbegränsad laglig bortförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförslin har överträtts. *Lag (2011: 782).*

Väckande av talan

4 § Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts bort får vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan ska riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket ska det fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts bort.

Är någon annan än den som innehar föremålet ägare till det, ska domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom eller henne om att talan väckts. Den som har en särskild rätt till föremålet ska också underrättas, om han eller hon är känd. *Lag (2011: 782).*

5 § Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts bort besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. I sådana fall ska 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas. Med bättre rätt till viss egendom ska i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad. *Lag (2011: 782).*

6 § Talan om återlämnande ska väckas inom ett år från det att den återkrävande staten har fått kännedom om var föremålet finns och om vem som innehar det. Talan får dock inte väckas senare än trettio år efter det att föremålet olagligt fördes bort. I fråga om föremål som enligt 2 § tillhör en offentlig samling och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförslin.

Om bortförslin inte längre är olaglig när talan väcks, ska talan ogillas. *Lag (2011: 782).*

Ersättning

7 § Om ett kulturföremål ska återlämnas, är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten. Detta förutsätter att innehavaren visat tillräcklig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller bodelning är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det. *Lag (2011:782).*

Undersökning

8 § Tingsrätten får på ansökan av den myndighet som regeringen bestämmer (den centrala myndigheten) besluta att myndigheten får genomföra en undersökning hos någon för att söka efter ett visst kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som anges i 1 §. Tillstånd får lämnas endast om

1. det finns särskild anledning att anta att det sökta föremålet kan påträffas vid undersökningen,
2. den hos vilken undersökningen skall vidtas skäligen kan befaras undandra sig att lämna uppgift om han innehar föremålet, och
3. vikten av att åtgärden vidtas uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som berörs.

Ansökan skall göras skriftligen.

Om det skäligen kan befaras att föremålet kan komma att gömmas undan eller någon annan åtgärd vidtas för att hindra eller försvåra ett återlämnande, får beslut enligt första stycket meddelas utan att motparten bereds tillfälle att yttra sig över ansökan. Motparten behöver i så fall inte heller underrättas om rättsens beslut innan undersökningen påbörjas.

Beslutet gäller omedelbart, om inte annat bestäms. *Lag (1994:1523).*

9 § Av ett beslut om undersökning skall framgå i vilken utsträckning den centrala myndigheten har rätt att få tillträde till lokaler, markområden, transportmedel och andra utrymmen.

Vid undersökning skall tillämpas bestämmelserna i 28 kap. 6 §, 7 § andra stycket och 9 § första stycket rättegångsbalken.

Myndigheten får begära handräckning av Kronofogdemyndigheten för att genomföra undersökningen. Därvid tillämpas bestämmelserna i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet eller avhysning. *Lag (2006:707).*

10 § Om det sökta föremålet påträffas vid undersökningen får den centrala myndigheten ta hand om föremålet, om det skäligen kan befaras att innehavaren genom att gömma undan föremålet eller genom att företa någon annan åtgärd hindrar eller försvårar ett återlämnande. *Lag (1994:1523).*

11 § Den som berörs av ett omhändertagande enligt 10 § kan skriftligen begära prövning av det vid den tingsrätt som prövade ansökan om tillstånd till undersökningen. När begäran kommit in skall rätten snarast möjligt och, om det inte finns synnerliga skäl, senast fjärde dagen därefter hålla förhandling.

Till förhandlingen skall kallas både den som berörs och den centrala myndigheten.

Vid förhandlingen skall myndigheten redovisa skälen för omhändertagandet. Den som berörs skall få tillfälle att yttra sig. Förhandlingen skall, om möjligt, pågå utan avbrott. Uppskov får äga rum endast om det finns synnerliga skäl till det. Sedan förhandlingen avslutats, skall rätten omedelbart meddela beslut. *Lag (1994:1523).*

12 § Domstolen skall bestämma hur länge omhändertagandet skall bestå. Tiden får inte sättas längre än som är oundgängligen nödvändigt. Ett omhändertagande får dock bestå högst tre månader. *Lag (1994:1523).*

13 § Om domstol enligt 5 § fattat beslut om säkerhetsåtgärd beträffande ett föremål upphör beslut om omhändertagande av samma föremål att gälla. *Lag (1994:1523).*

Rättegångsbestämmelser

14 § Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande får ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang. *Lag (2011:782).*

14 a § Vid handläggningen av frågor som avses i 8 och 11 §§ gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Om inte annat sägs i detta kapitel, avgörs frågan om behörig domstol enligt 10 kap. rättegångsbalken. *Lag (2011:782).*

Kostnader

15 § I mål enligt detta kapitel gäller i fråga om rättegångskostnaderna 18 kap. rättegångsbalken med följande avvikelser. Om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort inse att föremålet olagligt förts bort, ska den återkrävande staten svara för kostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller under sådana omständigheter kostnaderna i högre rätt, om de har orsakats av att staten överklagat. För kostnad som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken svarar dock alltid den part som orsakat kostnaden. *Lag (2011:782).*

16 § Den återkrävande staten svarar för kostnaderna för verkställigheten av en dom om återlämnande av ett kulturföremål. *Lag (1994:1523).*

Lagval

17 § Om ett olagligt bortfört kulturföremål återlämnats, skall äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag. *Lag (1994:1523).*

7 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut från en stat som har tillträtt Unidroit-konventionen

1 § Ett kulturföremål som finns i Sverige och som, efter det att Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt trätt i kraft för Sveriges del, har förts ut olagligt från en stat som tillträtt konventionen ska återlämnas till den staten, om den begär det. Om den olagliga utförseln skett från en konventionsstat som är en EES-stat, ska föremålet dock återlämnas endast om det inte omfattas av definitionen i 6 kap. 2 § första stycket.

Trots första stycket ska föremålet inte återlämnas, om det har förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom femtio år från dennes död. Kulturföremål som har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för stammens eller befolkningens traditionella eller rituella bruk ska dock alltid återlämnas till stammen eller befolkningen. *Lag (2011:782).*

Definitioner

2 § Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga 2 till denna lag. *Lag (2011:782).*

3 § Med att ett kulturföremål olagligt förts ut avses i detta kapitel att

1. föremålet förts ut från en stats territorium i strid med den statens regler om utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv, eller
2. föremålet efter en tidsbegränsad laglig utförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för utförseln har överträtts. *Lag (2011:782).*

Väckande av talan

4 § Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts ut får vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan ska riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket ska det fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts ut.

Är någon annan än den som innehar föremålet ägare till det, ska domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom eller henne om att talan väckts. Den som har en särskild rätt till föremålet ska också underrättas, om han eller hon är känd. *Lag (2011:782)*.

5 § Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts ut besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet.

I sådana fall ska 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas. Med bättre rätt till viss egendom ska i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad. *Lag (2011:782)*.

6 § Talan om återlämnande ska väckas inom tre år från det att den återkrävande staten har fått kännedom om var föremålet finns och om vem som innehar det. Talan får dock inte väckas senare än femtio år efter det att föremålet olagligt fördes ut.

Om utförseln inte längre är olaglig när talan väcks, ska talan ogillas. *Lag (2011:782)*.

Ersättning

7 § Om ett kulturföremål ska återlämnas, är den som innehar föremålet berättigad till skälig ersättning av den återkrävande staten. Detta förutsätter att innehavaren visat tillräcklig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts ut från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller bodelning är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det. *Lag (2011:782)*.

Rättegångsbestämmelser

8 § Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande får ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang. *Lag (2011:782)*.

Kostnader

9 § I mål enligt detta kapitel gäller i fråga om rättegångskostnaderna 18 kap. rättegångsbalken med följande avvikelser. Om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort inse att föremålet olagligt förts ut, ska den återkrävande staten svara för kostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller under sådana omständigheter kostnaderna i högre rätt, om de har orsakats av att staten överklagat. För kostnad som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken svarar dock alltid den part som orsakat kostnaden. *Lag (2011:782)*.

10 § Den återkrävande staten svarar för kostnaderna för verkställigheten av en dom om återlämnande av ett kulturföremål. *Lag (2011:782)*.

Lagval

11 § Om ett kulturföremål som olagligt förts ut från en stat återlämnats, ska äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag. *Lag (2011:782)*.

8 kap. Återlämnande av kulturföremål som stulits utomlands i en stat som har tillträtt Unidroit-konventionen

1 § För föremål som utgör kulturföremål enligt definitionen i 7 kap. 2 § och som har stulits utomlands i en stat som tillträtt Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt gäller lagen (1986:796) om godtroshärvärv av lösöre med den avvikelse som anges i 2 §. *Lag (2011:782).*

2 § I stället för de tidsfrister som anges i 3 och 5 §§ lagen (1986:796) om godtroshärvärv av lösöre ska tidsfrister om tre år gälla. *Lag (2011:782).*

Bilaga

Kategorier som avses i 6 kap. 2 § första stycket 2

A. 1. Arkeologiska föremål som är äldre än 100 år och som härrör från

- utgrävningar och fynd på land eller under vatten,
- arkeologiska fyndplatser,
- arkeologiska samlingar.

2. Föremål som utgör en integrerad del av söndertagna konstnärliga, historiska eller religiösa minnesmärken som är äldre än 100 år.

3. Tavlor och målningar, som inte tillhör kategori 3 a eller 4, som utförts helt för hand, på vilket underlag och i vilket material som helst.

3 a Akvareller, gouacher och pasteller som utförts helt för hand, på vilket underlag som helst.

4. Mosaiker, som inte tillhör kategorierna 1 och 2, som utförts helt för hand i vilket material som helst och teckningar som utförts helt för hand på vilket underlag och i vilket material som helst.

5. Originalgravyrer, tryck, silkscreentryck och litografier med deras respektive matriser och originalaffischer.

6. Originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet och som inte tillhör kategori 1.

7. Fotografier, film och negativ av dessa.

8. Inkunabler och manuskript, inklusive kartor och partitur, enstaka eller i samlingar.

9. Böcker som är äldre än 100 år, enstaka eller i samlingar.

10. Tryckta kartor äldre än 200 år.

11. Arkiv och däri ingående delar, som är äldre än 50 år, på vilket underlag och i vilket medium som helst.

12 a. Samlingar och föremål från zoologiska, botaniska, mineralogiska eller anatomiska samlingar.

b. Samlingar av historiskt, paleontologiskt, etnografiskt eller numismatiskt intresse.

13. Transportmedel som är äldre än 75 år.

14. Andra antikviteter som inte tillhör kategorierna A1-A13 och som är äldre än 50 år.

Kulturföremålen i kategorierna A1-A14 omfattas av denna lag bara om deras värde motsvarar eller överstiger de ekonomiska gränsvärdena under B.

Beträffande kategorierna A3-A8 avses endast föremål som är äldre än 50 år och inte tillhör upphovsmannen.

B. Ekonomiska gränsvärden tillämpligt på vissa kategorier under A

VÄRDE

oavsett värde - 1 (arkeologiska föremål) - 2 (delar av minnesmärken) - 8 (inkunabler och manuskript) - 11 (arkiv)

15 000 euro - 4 (mosaiker och teckningar) - 5 (gravyrer) - 7 (fotografier) - 10 (tryckta kartor)

30 000 euro - 3 a (akvareller)

50 000 euro - 6 (statyer) - 9 (böcker) - 12 (samlingar) - 13 (transportmedel) - 14 (alla andra föremål)

150 000 euro - 3 (tavlor)

Bedömningen av om villkoren för det ekonomiska gränsvärdet är uppfyllda måste göras när återlämnande begärs. Det ekonomiska värdet är det som föremålet har i den återkrävande medlemsstaten. *Lag (2011:782)*.

Bilaga 2

De kategorier som avses i 7 kap. 2 § är följande.

1. Sällsynta zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska exemplar eller samlingar samt föremål av paleontologiskt intresse.
2. Föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse.
3. Fynd från tillåtna eller otillåtna arkeologiska utgrävningar eller från arkeologiska upptäckter.
4. Delar av konstnärliga eller historiska monument eller fornlämningar som tagits sönder.
5. Antikviteter som är äldre än 100 år, såsom inskriptioner, mynt och graverade sigill.
6. Föremål av etnologiskt intresse.
7. Föremål av konstnärligt intresse, såsom
  - tavlor, målningar och teckningar som gjorts helt för hand, oavsett underlag och material, med undantag för industridesign och industritillverkade föremål som dekorerats för hand,
  - originalverk i form av statyer och skulpturer, oavsett material,
  - gravyrer, tryck och litografier i original, och
  - konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material.
8. Enstaka exemplar eller samlingar av sällsynta handskrifter och inkunabler, äldre böcker, dokument och publikationer av särskilt intresse, såsom historiskt, konstnärligt, vetenskapligt eller litterärt intresse.
9. Frimärken eller stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar.
10. Arkiv, inklusive samlingar av ljudupptagningar, fotografier och filmupptagningar.
11. Möbler som är äldre än 100 år och äldre musikinstrument. *Lag (2011:782)*.

Övergångsbestämmelser

1998:950

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.
2. Genom lagen upphävs

- a) lagen (1942:350) om fornminnen,
- b) lagen (1960:690) om byggnadsminnen,
- c) lagen (1985:1104) om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål.

3. Beslut meddelade enligt äldre lag skall vid tillämpning av den nya lagen anses ha meddelats med stöd av denna.

4 kap. 16 § andra meningen tillämpas endast i ärenden som väckts efter ikraftträdandet.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om överklagande av beslut som har meddelats före den 1 januari 1989. Ärenden som vid utgången av år 1988 kommit in till regeringen men som ännu inte avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

4. Har beslut om skyddsföreskrifter eller beslut om förbud enligt 7 § lagen (1960:690) om byggnadsminnen meddelats av länsstyrelsen före den 1 juli 1987, skall dessförinnan gällande bestämmelser om ersättning tillämpas.

5. Vid tillämpning av 3 kap. 10 § femte stycket får beaktas även beslut som meddelats före ikraftträdandet.

I mål enligt 5 § lagen (1960:690) om byggnadsminnen i vilka talan har väckts före den 1 juli 1987 skall 12 § andra stycket nämnda lag i dess lydelse före den 1 juli 1987 tillämpas.

6. Punkterna 2 och 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1985:1104) om skydd mot utförsel av

vissa äldre kulturföremål skall fortsätta att gälla.

1991:872

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om mål om handräckning där talan väckts före ikraftträdandet.

1995:72

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995. Beslut som har meddelats före ikraftträdandet överklagas enligt äldre bestämmelser.

1995:560

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

Äldre bestämmelser gäller för ansökningar om tillstånd som kommit in till Riksantikvarieämbetet före den 1 juli 1995.

1999:304

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 4 kap. 16 § den 1 januari 2002, och i övrigt den 1 januari 2000.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

2000:265

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.
2. Beslut om tillstånd till utförelse av kulturföremål som har meddelats innan denna lag trätt i kraft gäller inte efter utgången av år 2000.

2010:826

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ersättning med anledning av skyddsbestämmelser eller, i fall som avses i 3 kap. 10 § fjärde stycket, förbud som länsstyrelsen har meddelat före ikraftträdandet.
3. I de fall som avses i 2 ska hänvisningen till expropriationslagen (1972:719) avse den lagen i dess lydelse vid utgången av juli 2010.

2011:782

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
2. Bestämmelsen i 8 kap. 2 § tillämpas inte i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

Sveriges riksdag
100 12 Stockholm
Telefon: 08-786 40 00

Frågor om riksdagen
Telefon: 020-349 000
E-post: riksdagsinformation@riksdagen.se